

Särtryck ur

Flygån ?

MEDDELANDEN FRÅN SKÅNES ORNITOLOGISKA FÖRENING

1971 ÅRG 10

Skanörs revlar – en häckfågellokal i omedelbart behov av skydd

(Meddelande nr 42 från Falsterbo fågelstation)

GÖRAN HÖGSTEDT & GUNNAR ROOS

Genom Gustaf Rudebecks studier under 1940-talet blev Falsterbohalvön känd som en av världens främsta flyttfågellokalerna. Undersökningar över sträcket kom också från starten att helt dominera verksamheten vid Falsterbo fågelstation. Härigenom har traktens häckfågel fauna måhända kommit en smula i skymundan, och litteraturuppgifterna i ämnet har under de senaste tjugo åren varit ytterst sparsamma.

Sedan gammalt är emellertid lokaler som Måkläppen, Flommen och Skanörs revlar kända för sina bofasta bestånd av en rad sällsynta tärnor och vadare. I synnerhet de två förstnämnda har i litteraturen angetts som brohuvuden för flera söderifrån invandrande kustfågellarter (Rosenius 1937). Exempel på sådana arter är skärfläcka, småtärna och kentsk tärna. Omvänt har en art som svartbent strandpipare, vilken i Sverige sedan länge är stadd på tillbakagång, vid Skanör funnit sin sista reträttplats inom landet.

I våra dagar finner man dock inga av de nämnda fågelarterna vare sig på Måkläppen eller på Flommen. Beträffande Måkläppen är utvecklingen välkänd. Redan i mitten av 1940-talet fick tärnor och vadare här vika för gråtruten, en art vars näringsekologiska anpassning till tätorternas växande avskrädeshögar lett till en våldsam populationsuppgång. Jämte gråtruten är ejdern numera den enda häckfågeln av betydelse på ön (jfr Bergman 1960, Mathiasson 1964). Även på Flommen har de senaste årtiondena inneburit en markant utarmning av häckfågelfaunan. De sista mycket små kolonierna av småtärna försvann här i slutet på 1950-talet och ungefär samtidigt övergavs lokalen av svartbenta strandpiparen. Sedan några år tillbaka kan ej heller skärfläckan räknas till de regelbundna häckfåglarna. Orsakerna till tärnornas och vadarnas tillbakagång på Flommen är flera, främst betesgångens upphörande och den allt hårdare markexploateringen för golfbanor, promenadstråk och badliv (jfr Persson 1969, 1970).

Sedan många år tillbaka har i stället Skanörs revlar utvecklats till områdets främsta häckplats för ett par av de diskuterade arterna, småtärna och svartbent strandpipare. Även av silvertärna

finner man här den enda kolonin på Falsterbonäset. I denna uppsats skall vi kortfattat redogöra för några inventeringsresultat från Revlarna och i anslutning härtill påtala det akuta hotet mot lokalens fortsatta existens som reträttplats för den i hela sydvästra Skåne hårt trängda strandfågelfaunan. Revlarnas stora betydelse som rast- och övervintringslokal för änder och vadare kommer däremot ej alls att behandlas i detta sammanhang (se Rudebeck 1943, Roos 1962, Balát 1967).

LOKALBESKRIVNING

Med Skanörs revlar, eller kortare Revlarna, avses i ornitologisk litteratur yttersta delen av den smala landtunga, som från Skanörs hamn sträcker sig ca 2 km norrut samt de grunda vattnen därutanför. Vid lågt vattenstånd ligger ofta mycket vidsträckta arealer torrlagda ända ut mot Västra Haken ca 4 km norr om hamnen. Mellan landtungans spets och Västra Haken har under senare delen av 1960-talet bildats ett par långsträckta sandholmar. Vid extrema högvatten har dessa emellertid överspolats och de är troligen av föga permanent natur. Sin största omfattning och höjd nådde de under sommaren 1969 och den följande vintern reducerades de avsevärt genom havets och isens erosion.

Hela landtungan är en mycket sentida bildning, uppbyggd av sand och tillkommen efter anläggandet av Skanörs hamn på 1860-talet (Davidsson 1962). Tillväxten har huvudsakligen skett under 1900-talet. Takten har varit något tiotal till något hundratal meter per år och processen är ingalunda avslutad. I landvinningens spår har ett magert vegetationstäckte brett ut sig med strandrågen som pionjär. På landtungans ostsida finns en smal zon av havssäv.

Majoriteten av de häckande tärnorna och vadarna har år efter år följt landtungans tillväxt mot norr och huvudkolonin har mestadels varit belägen på den yttersta sandiga udden. Ett undantag härifrån iaktogs 1969, då kolonin i stället var koncentrerad till den större av de ovan omtalade sandholmarna längre åt norr.

INVENTERINGAR 1968-1970

Under de tre senaste åren har inventeringar av Revlarna utförts av personal från Falsterbo fågelstation. Varje år besöktes lokalen vid minst tre tillfällen mellan den 20 maj och den 10 juli varvid alla funna bon bokfördes. Inventeringstekniken var densamma under alla tre säsongerna och en av författarna deltog alltid i arbetet. Inventeringarna utfördes under 1968 av Göran Högstedt och Lars Forsén, under 1969 av Göran Högstedt och Lennart Karlsson samt

under 1970 av Göran Högstedt, Gunnar Roos och Hanne Rode.

Resultaten av inventeringarna har sammanställts i tabell 1 och nedan lämnas några artvisa kommentarer till tabellens siffror. I vissa fall ges även tillbakablickar över utvecklingen under de senaste femton åren. Förutom de i tabellen upptagna arterna häckar årligen något enstaka par av sånglärka, *Alauda arvensis* och ängs-
piplärka, *Anthus pratensis*. Från vissa tidigare år föreligger även bofynd av ejder, *Somateria mollissima*, småskrak, *Mergus serrator* och gravand, *Tadorna tadorna*.

SILVERTÄRNA, *Sterna paradisaea*

Artens numerär uppvisade mycket stora svängningar under de tre inventeringsåren. Från 1968 till 1969 skedde en fördubbling av antalet häckande par, men 1970 följde en kraftig tillbakagång. Tidigare under 1960-talet synes kolonin ha hållit sig tämligen konstant kring ca 15 par och uppgången 1969 får alltså ses som en tillfällig företeelse orsakad av de särskilt gynnsamma häckningsbetingelserna detta år. På Falsterbonäset häckar silvertärnan numera endast på Revlarna. Tidigare fanns även en mindre koloni på högst ett halvdussin par vid Slusan på Flommen, men denna lokal övergavs av tärnorna omkring 1960.

Genom ringmärkning har ett fall av utflyttning från lokalen kunnat konstateras. En silvertärna märkt som unge på Revlarna 1962 kontrollerades nämligen 1968 häckande på Ölsemagle revle, Köge, Själland (Persson 1969). Omvänt kontrollerades på Revlarna i juni 1970 en häckande silvertärna, vilken ringmärkts som unge utanför Tygelsjö i Foteviksområdet 1959, alltså 11 år tidigare.

SMÄTÄRNA, *Sterna albifrons*

I motsats till föregående art var antalet småtärnor mycket stabilt under inventeringsperioden och varierade endast mellan 22 och 24 par. Kolonins storlek har under de senaste femton åren visat en klar uppgång och nästan fördubblats, ett fenomen som möjligen kan sättas i samband med artens försvinnande från Foteviksområdet. På Falsterbonäset finns ytterligare en mindre koloni av småtärna om 3-6 par vid Ängsnäset på Ljungens sydsida. Tidigare häckade arten

Tabell 1. Antal häckande par av tärnor och vadare på Skanörs revlar åren 1968-1970.

Art	1968	1969	1970
Silvertärna, <i>Sterna paradisaea</i>	16	30	19
Småtärna, <i>Sterna albifrons</i>	22	23	24
Strandskata, <i>Haematopus ostralegus</i>	1	3	2
Större strandpipare, <i>Charadrius hiaticula</i>	4	3	4
Svartbent strandpipare, <i>Charadrius alexandrinus</i>	(3)	5	5
Rödbena, <i>Tringa totanus</i>	1	(0)	1
Kärnsnäppa, <i>Calidris alpina</i>	1	0	0
Skärfläcka, <i>Recurvirostra avosetta</i>	2	2	1
Summa par	50	66	56

även regelbundet vid Slusan, men under senare år har här endast anträffats enstaka kullar sent på säsongen. Så var fallet 1970, då ruvning pågick i två bon omkring den 10 juli. Troligen gällde det härvid fåglar som lagt om sedan häckningen på Revlarna spolierats (jfr Persson 1970).

En småtärna märkt som adult på Revlarna i maj 1963 kontrollerades åter häckande 1970 och det får anses som sannolikt, att denna fågel varit lokalen trogen under minst åtta häckningssäsonger.

STRANDSKATA, *Haematopus ostralegus*

Sedan mitten av 1950-talet har vanligen 2-3 par häckat på lokalen. Under inventeringen 1968 hittades endast ett bo, men möjligen gjordes häckningsförsök av ytterligare ett par.

STÖRRE STRANDPIPARE, *Charadrius hiaticula*

Under hela 1960-talet har antalet häckande större strandpipare legat tämligen konstant på 3-4 par. Under inventeringen 1970 hittades sammanlagt 5 bon, men troligen var det i ett fall fråga om en omlagd kull.

Liksom beträffande silvertärnan har ett fall av utflyttning från lokalen kunnat påvisas genom ringmärkning. En större strandpipare, ringmärkt som unge på Revlarna 1962, kontrollerades sålunda häckande vid Bottsand i Schleswig-Holstein såväl 1965 som 1967 (jfr Persson 1969).

SVARTBENT STRANDPIPARE, *Charadrius alexandrinus*

Såväl 1969 som 1970 hittades 5 bon, 1968 däremot endast 3. Att döma av antalet adulta fåglar på lokalen under inventeringarna torde emellertid den sistnämnda siffran vara för låg. Det har senare också visat sig, att vissa bon kan ligga gömda under ilandflutna plankor o dyl, vilket naturligtvis gör dem mycket svårfunna. Detta var fallet med 2 av 5 bon 1970. Måhända skall denna skyddade placering av bona ses som en högst intressant anpassning till störningarna på lokalen.

Under 1960-talet har en svag tillbakagång av antalet häckande svartbenta strandpipare kunnat konstateras på Revlarna. Under decenniets förra del häckade vanligen 6-8 par och 1964 iakttogs i början av juni inte mindre än 22 adulta fåglar (Roos 1967). Utanför Revlarna har tillfälliga häckningar noterats vid Stenudden och Ängsnäset på Ljungens sydsida. Så var fallet 1970, då ett eller möjligen två par häckade på Ängsnäset. Som redan omtalats har däremot inga häckningar förekommit på Flommen sedan slutet av 1950-talet.

RÖDBENA, *Tringa totanus*

Ett par häckar årligen. Under 1969 hittades inget bo, men häckning förekom sannolikt även detta år.

KÄRRSNÄPPA, *Calidris alpina*

Fram t o m 1968 fanns årligen ett häckande par på lokalen, men arten saknades såväl 1969 som 1970. Även på Flommen och strandängarna väster om Skanör har kärrsnäppan minskat under 1960-talet.

SKÄRFLÄCKA, *Recurvirostra avosetta*

Under inventeringsåren häckade endast 1-2 par av skärfläcka på Revlarna. Sedan mitten av 1950-talet har vanligen 2-6 par gjort häckningsförsök, men oftast har bona förstörts av högvatten. Helt unik var situationen 1957, då en koloni på ca 75 par etablerades på en under vintern uppkastad tångbank längst ute mot Västra Haken.

Högt vattenstånd just då kläckningen påbörjats spolierade emellertid fullständigt häckningen detta år.

HÄCKNINGSRAMGÅNG

Några mera preciserade försök att fastställa häckningsframgången, dvs produktionen av ungar, har ej kunnat genomföras. Under alla tre inventeringsåren förekom emellertid ringmärkning av tärn- och vardarungar på lokalen. Och då vi under samtliga säsonger eftersträlvade att märka största möjliga antal fåglar i kolonin, kan ringmärknings-siffrorna användas som ett mått, om än grovt, på ungproduktionen (tabell 2).

Tabell 2. Antal ringmärkta ungar av silvertärna, småtärna och svartbent strandpipare på Skanörs revlar 1968-1970.

Art	1968	1969	1970
Silvertärna, <i>Sterna paradisaea</i>	3	38	0
Småtärna, <i>Sterna albifrons</i>	12	26	0
Svartbent strandpipare, <i>Charadrius alexandrinus</i>	3	5	3
Summa märkta ungar	18	69	3

Av de tre inventeringsåren står 1969 helt i särklass vad avser häckningsframgången på revlarna. Inte mindre än 64 tärnunger ringmärktes under detta år mot 15 1968 och ingen 1970. Antalet märkta ungar av silver- resp småtärna varierade i stort sett parallellt mellan de olika åren och det större antalet häckande silvertärnor under 1969 kan endast i mycket ringa grad förklara det osedvanligt stora antalet ungar detta år. Den främsta orsaken till den högre ungproduktionen under 1969 torde vara kolonins avvikande och för mänskliga störningar mera skyddade läge denna säsong (jfr nedan).

STÖRNINGAR PÅ LOKALEN

På grund av Revlarnas relativt avskilda läge var lokalen länge föga utnyttjad av allmänheten. Enstaka ornitologer, bärnstensletare och ryttare tillhörde de mera regelbundna besökarna, men uppehållen i tärnkolonins närhet blev sällan långvariga. I samband med 1960-talets snabbt accelererande tryck mot Falsterbonäsens stränder förändrades bilden emellertid drastiskt. Badande började i allt högre grad frekventera lokalen och tiotals personer sågs ofta uppehålla sig inom området timmar i sträck. Särskilt blev detta fallet sedan ett naturistläger etablerats i närheten. År efter år har förhållan-

dena förvärrats och de negativa effekterna på tärnornas och vadarnas häckningsframgång har framstått allt tydligare. Ett par exempel från 1970 må här anföras.

Söndagen den 7 juni, säsongens första stora baddag på Falsterbonäset, gjordes ett kort besök på Revlarna under eftermiddagen av Roos. Inom kolonins gränser uppehöll sig ca 15 solbadande personer. Området var genomkorsat av talrika människo-, hund- och hjulspår. Över scenen hängde ett paraply av tärnor, drivna mellan sina instinkter att skydda ägg och ungar och att fly. Vid en hastig kontroll hittades två söndertrampade bon och två nyss döda ungar av silvertärna. De häckande vadarna sprang omkring ute i strandlinjen. I bona låg äggen oruvade sedan timmar tillbaka.

Lördagen den 13 juni uppsattes två skyltar med uppmaningar till allmänheten att ej vistas inom det fågelrikaste området. Eftermiddagen den 14 juni studerades effekten av de uppsatta skyltarna under två timmar av Högstedt. Resultatet var nedslående. Under ingen del av observationstiden vistades mindre än 10 personer inom kolonin. Maximalt fanns där 23 personer. Två familjer satt helt omgivna av tärnbon. Vid ett tillfälle sågs ett par barn slänga ilanddrivna brädbitar efter silvertärnor, som genom stört dykningar sökte mota bort inkräktarna. Trots förbud att medföra hund på stranden sågs två hundar, en kopplad och en lös. Av hänsyn till de störda fåglarna gjordes ingen undersökning av förlusterna bland ägg och ungar.

Att förhållanden som de ovan beskrivna måste ha en synnerligen förödande effekt på häckningsresultatet är ju självklart. Av småtärna producerades sålunda under 1970 ej en enda flygg unge, av silvertärna möjligen några få. Av fem bon av svartbent strandpipare blev två söndertrampade, två övergivna och endast i ett skedde kläckning. Beträffande det sistnämnda är det för övrigt osäkert, om de tre ungarna uppnådde flygg ålder.

BETRÄDNADSFÖRBUD - EN NÖDVÄNDIGHET

I redogörelsen för inventeringarna 1968-1970 betonades Revlarnas särställning som Falsterbonäsets förnämsta häckplats för silvertärna, småtärna och svartbent strandpipare. Revlarnas betydelse för dessa arter sträcker sig emellertid långt utanför det lokala planet och det kan här vara på sin plats med en kort redogörelse för arternas nuvarande status i Sverige.

Avgjort talrikast är silvertärnan med förekomster, låt vara lokalt, både i fjällkedjan och på ostkusten. I Skåne är arten emellertid sällsynt och en klar nedgång har kunnat noteras under senare år. Särskilt markant har nedgången varit i Foteviksområdet, där

arten under 1950-talet förekom med 40-60 par (Mathiasson 1962). Troligen hyser Revlarna numera den största kolonin i Skåne.

Småtärnan häckar sällsynt längs kusterna i södra Sverige och dessutom finns en mindre stam i Norrbottens kustland. I Förteckning över Sveriges fåglar (1970) anges det svenska beståndet till 400-600 par, en uppgift som dock synes innebära en grov överskattning. Liksom silvertärnan har arten minskat oroväckande i sydvästra Skåne under den senaste tioårsperioden. Bl a är den stora kolonin om 40-50 par i Foteviksområdet nu borta (Mathiasson 1966). Även av denna art torde Revlarna för närvarande hysa den största kolonin i Skåne.

I slutet av 1800-talet hade svartbenta strandpiparen en ganska vidsträckt utbredning längs Sveriges västkust och på Öland. Arten har emellertid successivt gått tillbaka och frånsett rent tillfälliga häckningar har den under 1960-talet ej fortplantat sig utanför sydvästra Skåne. Det svenska beståndet inskränker sig i dag till högst tio par. Av dessa finner man minst hälften på Revlarna, där arten har sin enda stabila häckplats.

Mot bakgrund av ovanstående kan man med fullt fog karaktärisera Revlarnas fortsatta existens som häckplats för tärnor och vadare som ett nationellt intresse. Fåglarnas fortsatta häckning på lokalen kommer emellertid ej att låta sig förenas med de år från år allt svårare störningarna och skyddsåtgärder bör därför vara en självklarhet. Det enda adekvata synes vara ett beträdnadsförbud på Revlarna under fåglarnas häckningstid, dvs från mitten av april till mitten av juli. Det skyddade området bör sträcka sig från en linje 300 meter innanför den nuvarande vegetationsgränsen, alltså i höjd med sjömärket på Hovbackarna och ut till Västra Haken. I skyddsbestämmelserna måste lämnas möjligheter för ett snabbt ingripande mot eventuella häckningsförsök av gråtrut.

I Naturvårdsplan för Malmöhus län är Flommen och strandområdena väster om Skanör föreslagna som naturreservat. Utredningar i detta ärende pågår. Utan att avvakta resultaten av dessa utredningar bör emellertid för naturvården ansvariga myndigheter omedelbart besluta om ett beträdnadsförbud på Skanörs revlar.

LITTERATUR

- Balát, F. 1967. Om kvälls- och morgonförflyttningar hos änder på Falsterbohalvön. Vår fågelvärld 26:97-110.
Bergman, H. 1960. Måkläppen. Skånes Natur 47:247-260.
Davidsson, J. 1962. Falsterbohalvön, en morfologisk snabbstudie. Skånes Natur 49:55-68.
Mathiasson, S. 1962. Särpräglad kust. Tankar kring Foteviken - framtida nationalpark eller naturminne. Skånes Natur 49:101-114.
Mathiasson, S. 1964. Gråtrut och grårutbekämpning. Zool. Revy 26: 41-51.

- Mathiasson, S. 1966. Fågelfaunan förr, nu och i framtiden längs skånska västkusten - förändringar och betingelser i ett tätorts-landskap. Öresundskust. Skrifter utgivna av Föreningen Landskronatraktens Natur V:171-198.
- Persson, C. 1969. Utflyttning och nybesättning bland kuthäckande arter i Sydsååne. Medd. Skånes orn. fören. 8:53-56.
- Persson, C. 1970. Sena häckningar av vadare i södra Skåne 1970. Medd. Skånes orn. fören. 9:60-61.
- Roos, G. 1962. Vinterfåglar på Falsterbonäset. Fauna och Flora 57: 249-273.
- Roos, G. 1967. Notiser från Falsterbo fågelstation sommaren och hösten 1964. Vår fågelvärld 26:256-265.
- Rosenius, P. 1937. Sveriges fåglar och fågelbon. Lund.
- Rudebeck, G. 1943. Preliminär redogörelse för fågeliakttagelser i Skanör och Falsterbo hösten 1942. Vår fågelvärld 2:1-30, 33-58, 65-88.